

4. Лабораторна робота №4

Тема: дослідження надійності систем.

Мета роботи: навчитися визначати надійність систем із змішаним з'єднанням елементів, а також систем з постійно навантаженим резервом.

4.1 Хід роботи

Методика досліджень надійності систем.

Необхідно привести наявну змішану систему до приведеної системи з послідовно сполученими елементами. Після приведення (спрощення) система повинна мати вигляд послідовно з'єднаних елементів, наприклад приведених як на рисунку (Рисунок 4.1).

Рисунок 4.1 – Приведена система

Ймовірність безвідмовної роботи такої послідовно з'єднаної системи:

$$P_{\text{сист.}} = \prod_{i=1}^N P_i = P_1 \cdot P_2 \cdot P_3 \cdot P_4 \cdot P_5, \quad (4.1)$$

де: P_i – ймовірності безвідмовної роботи елементів системи.

Час напрацювання такої послідовно з'єднаної системи до відмови визначається як:

$$T_{\text{сист.}} = \frac{1}{\sum_{i=1}^N \frac{1}{T_i}} = \frac{1}{\frac{1}{T_1} + \frac{1}{T_2} + \frac{1}{T_3} + \frac{1}{T_4} + \frac{1}{T_5}}, \quad (4.2)$$

де: T_i – ймовірності напрацювання на час елементів системи.

Досліджуємо блок “А”:

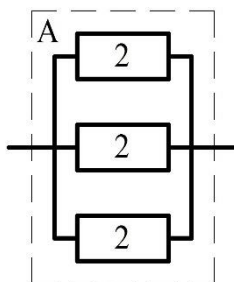

Рисунок 4.2 – Блок з сполученими елементами одного типа

Результати досліджень показують, що блок є підсистемою з паралельно сполученими елементами.

Ймовірність безвідмовної роботи такої підсистеми:

$$P_A = 1 - F_A, \quad (4.3)$$

де: F_A – ймовірність відмови системи.

$$F_A = \prod_{i=1}^N F_2 = (1 - P_2)^N. \quad (4.4)$$

Час безвідмовної роботи такої підсистеми:

$$T_A = \frac{T_N}{N} + \frac{T_{N-1}}{N-1} + \dots + \frac{T_i}{i}, \quad (4.5)$$

де: T_N – час безвідмовної роботи елемента підсистеми;

N – кількість елементів підсистеми;

T_{N-1} – час безвідмовної роботи елемента підсистеми з урахуванням вилучення одного з розрахунків;

$N-1$ – кількість елементів підсистеми з урахуванням вилучення одного з розрахунків.

Висновок №1: блок №1 має ймовірність безвідмовної роботи – P_A ; час безвідмовної роботи – T_A .

Досліджуємо блок “Б”:

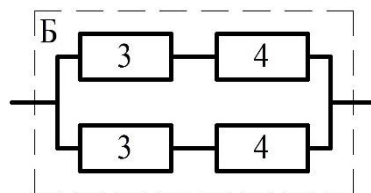

Рисунок 4.3 – Блок з сполученими елементами двох типів

Підсистема “Б” складається з двох паралельно сполучених ланцюгів елементів 3 і 4.

Спочатку необхідно досліджувати ймовірність безвідмовної роботи ланцюга елементів “3,4”:

$$P_{3,4} = \prod_{i=1}^N P_i = P_3 P_4, \quad (4.6)$$

де: P_i – імовірності безвідмовної роботи елементів ланцюга елементів.

Час напрацювання до відмови елементів ланцюга “3,4”:

$$T_{3,4} = \frac{1}{\sum_{i=1}^N \frac{1}{T_i}} = \frac{1}{\frac{1}{T_3} + \frac{1}{T_4}} \text{ год}, \quad (4.7)$$

де: T_i – імовірності напрацювання на час елементів ланцюга “3,4”.

Подальші дослідження дозволяють визначити ймовірність безвідмовної роботи підсистеми “Б”:

$$P_B = 1 - F_B, \quad (4.8)$$

де: F_B – ймовірність відмови системи “Б”.

$$F_B = (1 - P_{3,4})^2; \quad (4.9)$$

Напрацювання підсистеми “Б” до відмови:

$$T_B = \frac{T_{3,4}}{2} + T_{3,4}. \quad (4.10)$$

Висновок №2: надійність роботи підсистеми “Б” – P_B , час напрацювання до відмови – T_B .

Досліджуємо підсистему “В”:

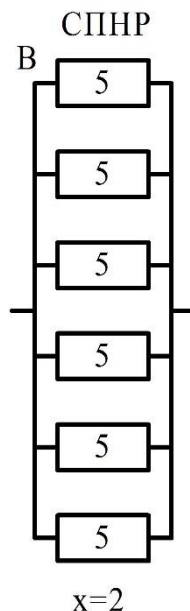

Рисунок 4.4 – Блок з постійно навантаженим резервом

Вона є системою, з постійно навантаженим резервом яка зберігає працездатність при мінімумі двох працюючих елементах, що вказується: «X=2».

Ймовірність роботи такої підсистеми визначимо на підставі біноміального закону:

$$P_B = \sum_{r=x}^n \frac{n!}{r!i!} P^r F^i, \quad (4.11)$$

де: n - число елементів що входять до системи;

r - кількість працездатних елементів;

i - кількість елементів, що відмовили.

Час безвідмовної роботи блоку “В”:

$$T_B = \frac{T_N}{N} + \frac{T_{N-1}}{N-1} + \dots + \frac{T_x}{x} \text{ ч.} \quad (4.12)$$

Висновок №3: ймовірність безвідмовної роботи підсистеми “В” – P_B ; час напрацювання підсистеми “В” до відмови – T_B .

Визначається надійність системи за допомогою формули формулою (4.1).

Визначається час напрацювання системи до відмови, скориставшись формулою (4.2).

4.2 Приклад

4.2.1 Вихідні дані прикладу

Система складається з 5 типів елементів представлених на рисунку (Рисунок 4.5):

$$P_1 = 0,98 \quad T_1 = 2500 \text{ год}$$

$$P_2 = 0,82 \quad T_2 = 1600 \text{ год}$$

$$P_3 = 0,91 \quad T_3 = 2700 \text{ год}$$

$$P_4 = 0,94 \quad T_4 = 2400 \text{ год}$$

$$P_5 = 0,7 \quad T_5 = 1800 \text{ год}$$

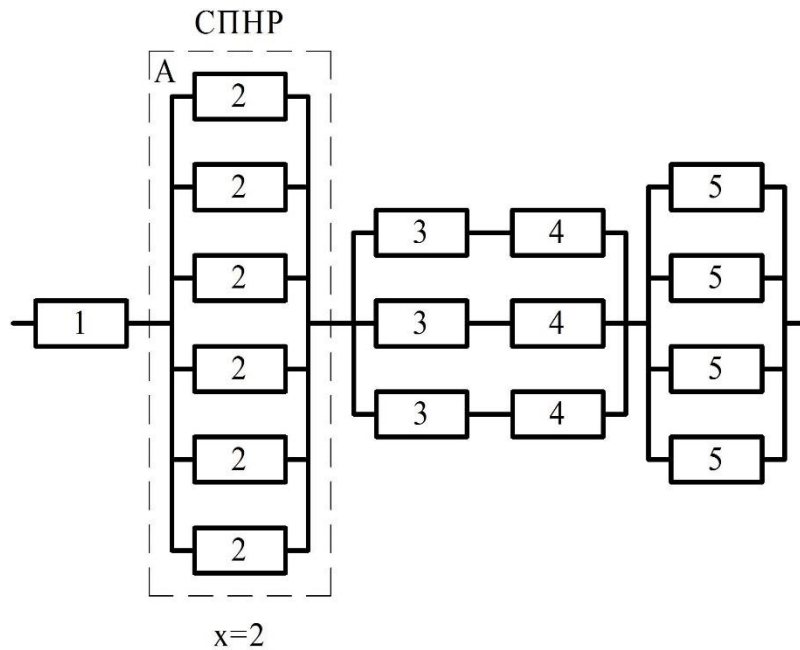

Рисунок 4.5 – Приклад системи складеної з п'яти типів елементів з'єднаних паралельно і послідовно

4.2.2 Приклад виконання роботи

Необхідно привести задану систему до системи з послідовно з'єднаними елементами. Виконуємо послідовне спрощення системи приводячи її до простих елементів, розраховуючи імовірність та час безвідмовної роботи кожного з них.

Перетворимо паралельно з'єднані елементи типу «2», кількістю 6-ть, в підсистему «А». Параметри надійності такої підсистеми розраховуємо наступним чином, приведеним нижче.

Згідно формули (4.4):

$$F_2 = 1 - P_2 = 1 - 0,82 = 0,18.$$

Ймовірність безвідмовної роботи підсистеми «А» P_A , розраховуємо за формулою (4.11):

$$P_A = \frac{6!}{2! \cdot 4!} \cdot 0,82^4 \cdot 0,18^2 + \dots + \frac{6!}{6! \cdot 0!} \cdot 0,82^6 \cdot 0,18^0 = 0,3977.$$

Час безвідмовної роботи підсистеми «А» T_A , розраховуємо за формулою (4.12):

$$T_A = \frac{1600}{6} + \frac{1600}{5} + \frac{1600}{4} + \frac{1600}{3} + \frac{1600}{2} = 2320 \text{ год.}$$

Після наступного спрощення схема має вигляд представлений на рисунку (Рисунок 4.6).

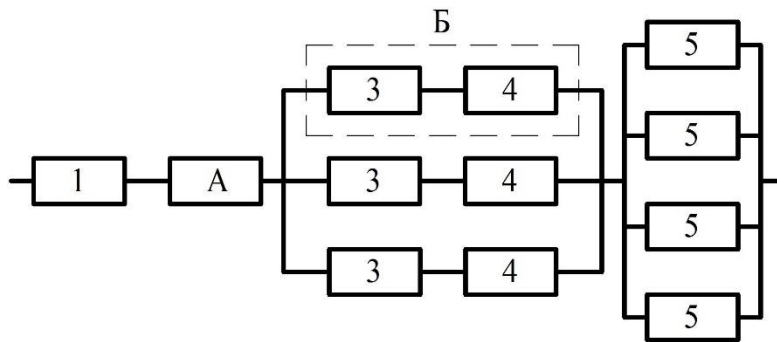

Рисунок 4.6 – Приклад спрощеної схеми з підсистемою «А» замість 5-ти елементів типу «2» та представлення підсистеми «Б» замість 2-ох елементів типів «3» та «4»

Підсистема «Б» складається з 2-х послідовно з'єднаних елементів. Параметри надійності такої підсистеми розраховують наступним чином, приведеним нижче.

Ймовірність безвідмовної роботи підсистеми «Б» P_B , розраховуємо за формулою (4.6):

$$P_B = 0,91 \cdot 0,94 = 0,8554.$$

Час безвідмовної роботи підсистеми «Б» T_B , розраховуємо за формулою (4.7):

$$T_B = \frac{1}{\frac{1}{2700} + \frac{1}{2400}} = 1270 \text{ год.}$$

Після наступного спрощення схема має вигляд представлений на рисунку (Рисунок 4.7).

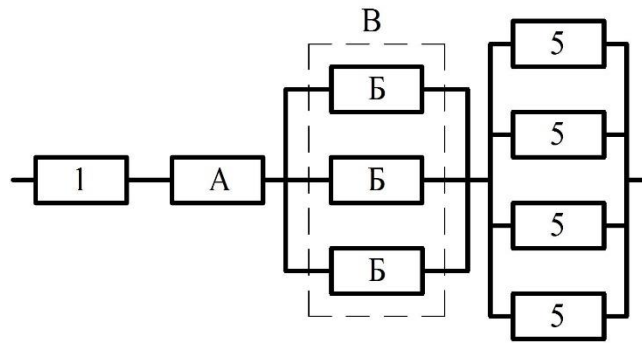

Рисунок 4.7 – Приклад спрощеної схеми з підсистемою «В» замість 3-ох представлених підсистем «Б»

Імовірність безвідмовної роботи підсистеми «В» P_B , розраховуємо за формулою (4.3):

$$P_B = 1 - (1 - 0,8554)^3 = 0,996.$$

Час безвідмовної роботи підсистеми «В» T_B , розраховуємо за формулою (4.5):

$$T_B = \frac{1270}{3} + \frac{1270}{2} + \frac{1270}{1} = 2328 \text{ год.}$$

Після наступного спрощення схема має вигляд представлений на рисунку (Рисунок 4.8).

Ймовірність безвідмовної роботи підсистеми «Г» P_G , розраховуємо за формулою (4.3):

$$P_G = 1 - (1 - 0,7)^4 = 0,9919.$$

Час безвідмовної роботи підсистеми «Г» T_G , розраховуємо за формулою (4.5):

$$T_G = \frac{1800}{4} + \frac{1800}{3} + \frac{1800}{2} + \frac{1800}{1} = 3750.$$

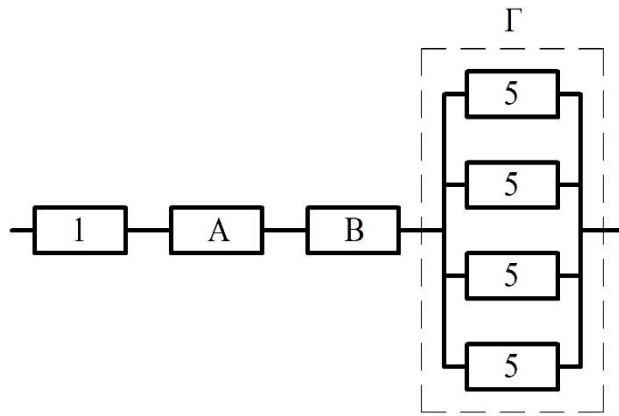

Рисунок 4.8 – Приклад спрощеної схеми з підсистемою «Г» замість 4-ох елементів типів «5»

Після спрощення схема має вигляд представлений на рисунку (Рисунок 4.9).

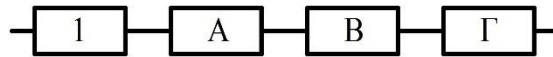

Рисунок 4.9 – Приклад спрощеної схеми з підсистемами «А», «В», «Г» та елементу типу «1» приведених до системи з послідовним зв'язком

Ймовірність безвідмовної роботи системи $P_{\text{сист}}$, розраховуємо за формулою (4.1):

$$P_{\text{сист}} = 0,98 \cdot 0,3977 \cdot 0,996 \cdot 0,9919 = 0,385.$$

Час безвідмовної роботи системи $T_{\text{сист}}$, приведений на рисунку (Рисунок 4.10), розраховуємо за формулою (4.2):

$$T_{\text{сист}} = \frac{1}{\frac{1}{2500} + \frac{1}{2320} + \frac{1}{2328} + \frac{1}{3750}} = 654 \text{ год.}$$

4.2.3 Приклад висновків

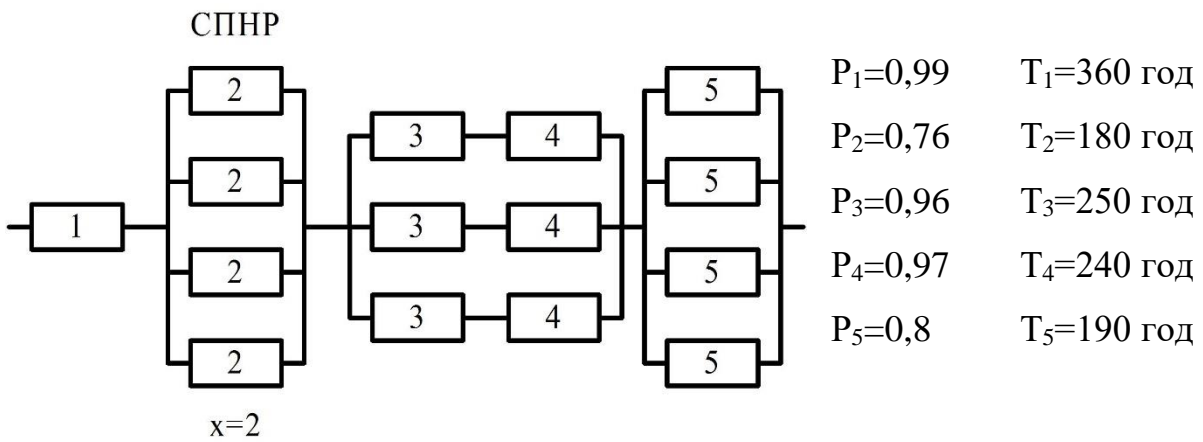
Результати дослідження системи показують, що вона має ймовірність безвідмовної роботи $P_{\text{сист}} = 0,385$; при середньому часі напрацювання системи до відмови $T_{\text{сист}} = 654$ год.

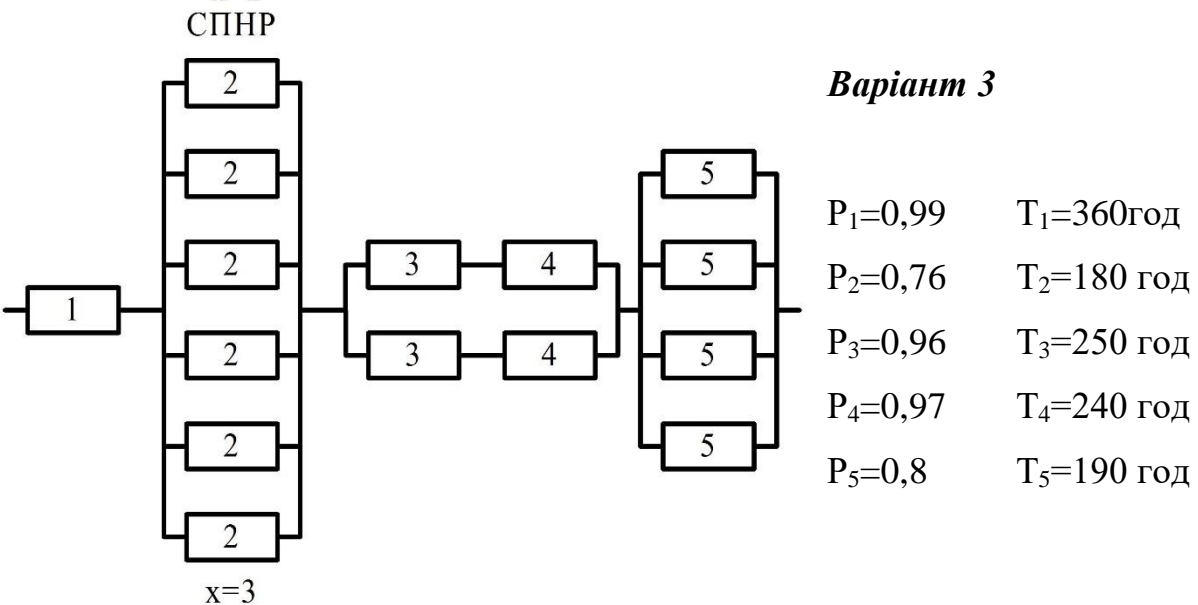
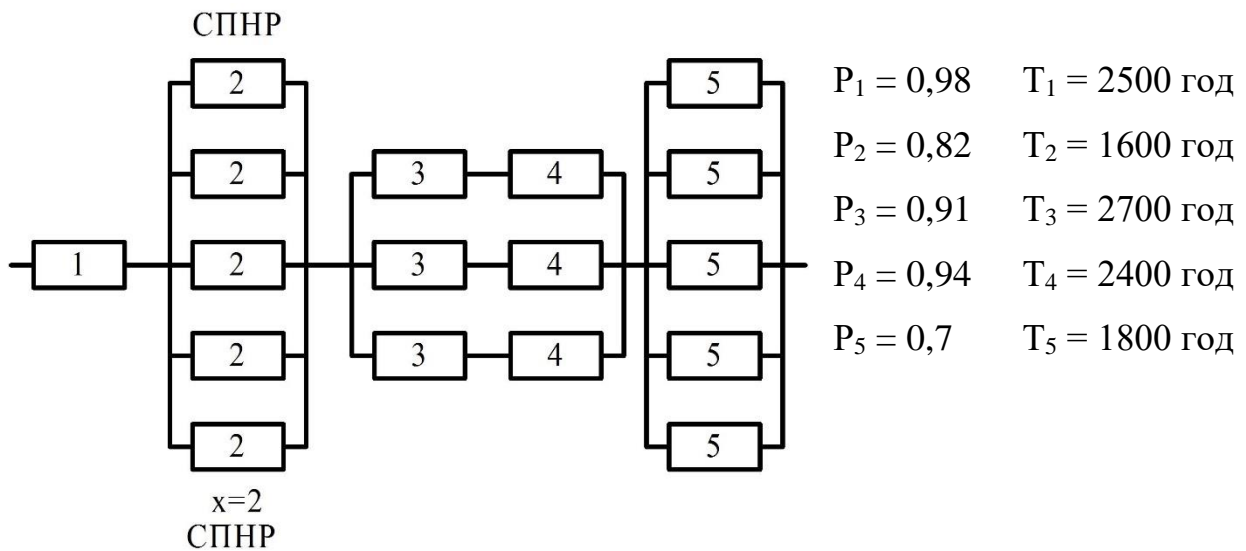
4.3 Вихідні дані

Система складається з 5-ти типів елементів.

Варіант 1

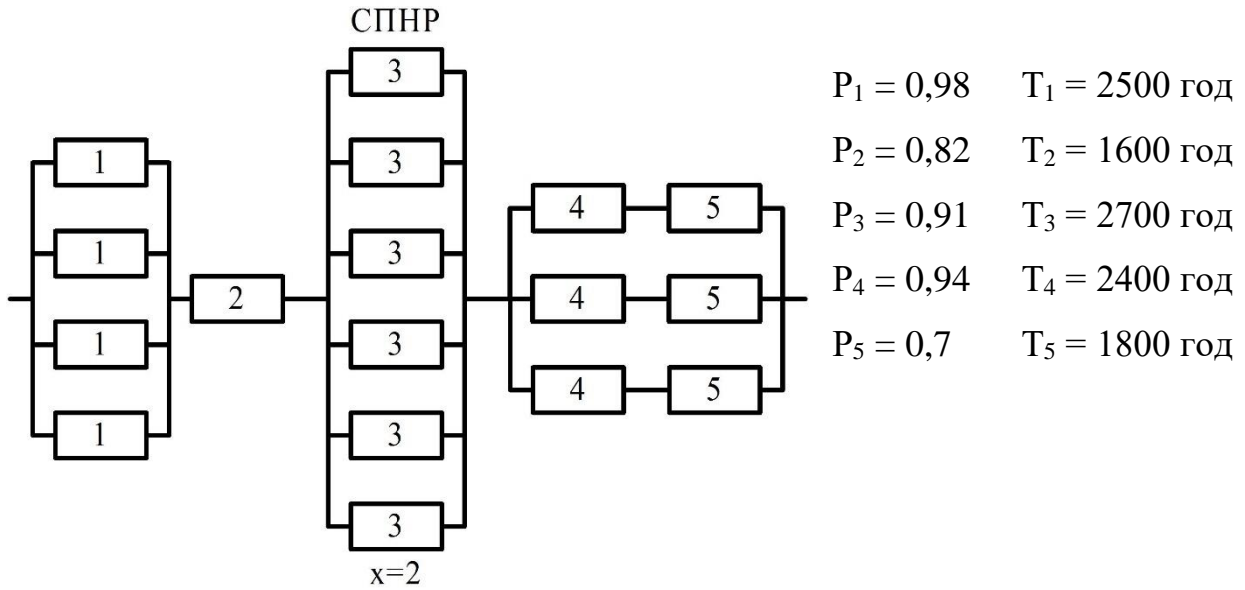

Варіант 2

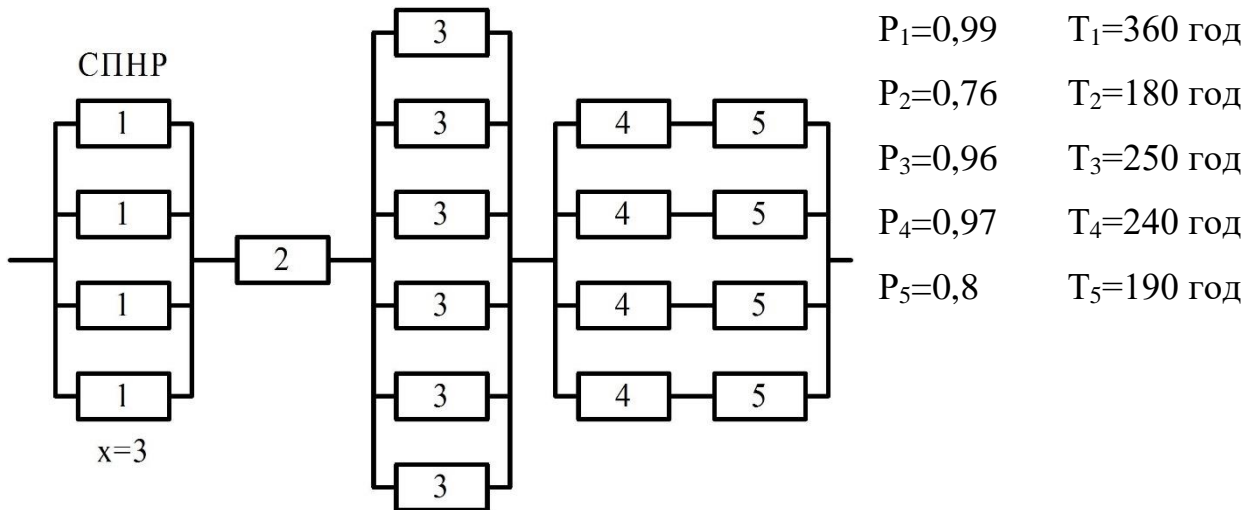

Варіант 3

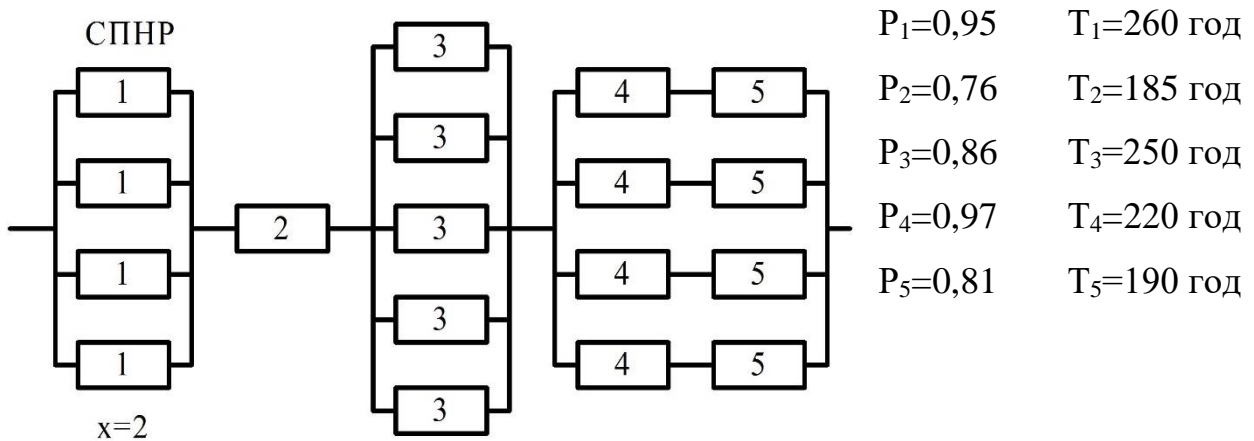
Варіант 4

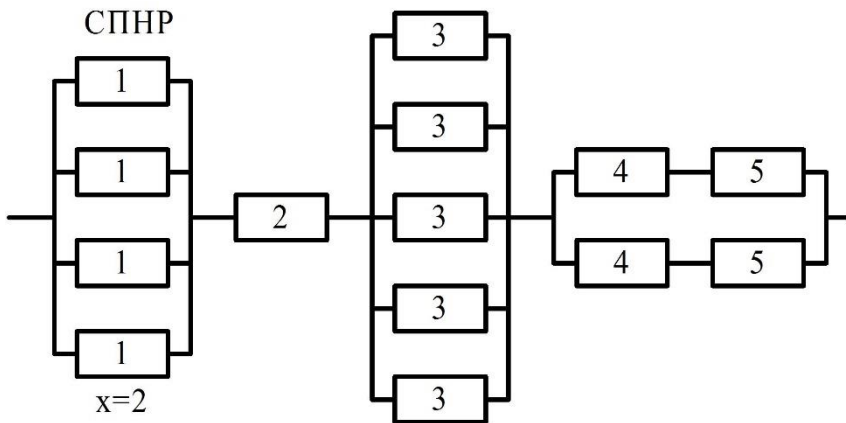
Варіант 5

Варіант 6

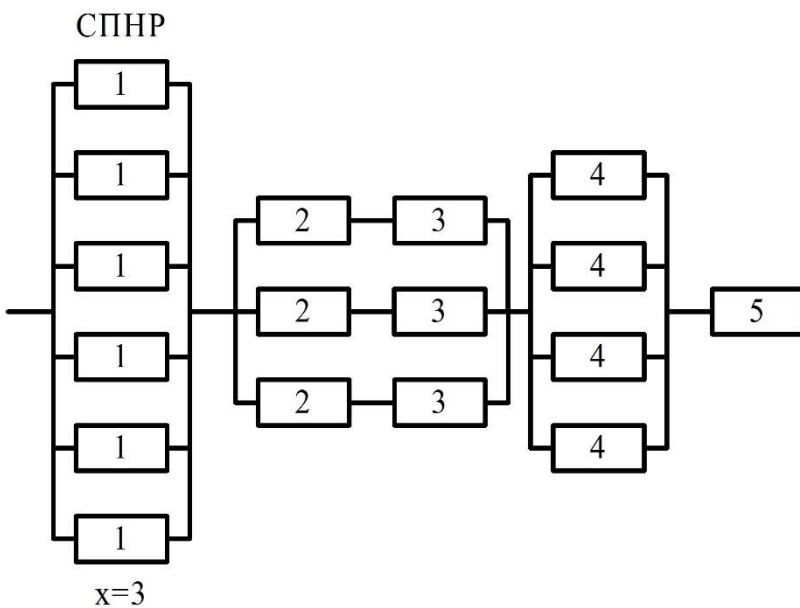

Вариант 7

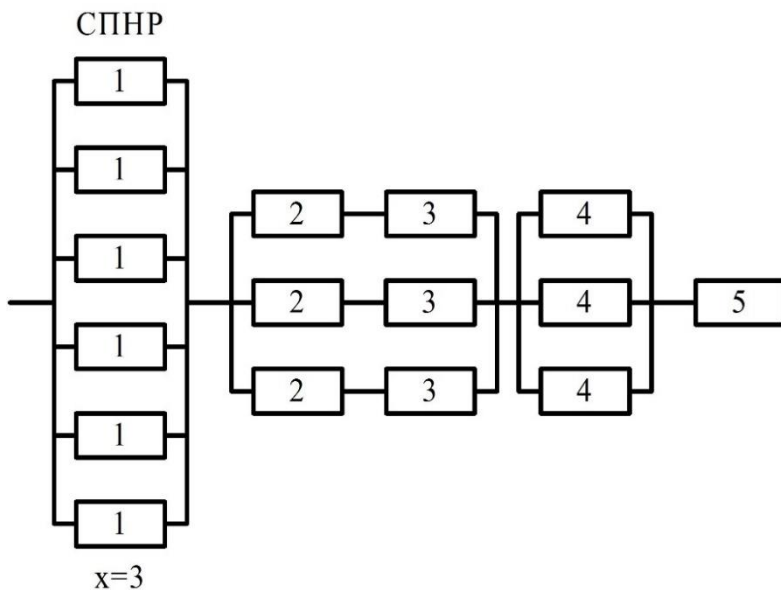
$P_1 = 0,91$	$T_1 = 2500$ год
$P_2 = 0,89$	$T_2 = 2600$ год
$P_3 = 0,91$	$T_3 = 1700$ год
$P_4 = 0,84$	$T_4 = 2100$ год
$P_5 = 0,75$	$T_5 = 1850$ год

Вариант 8

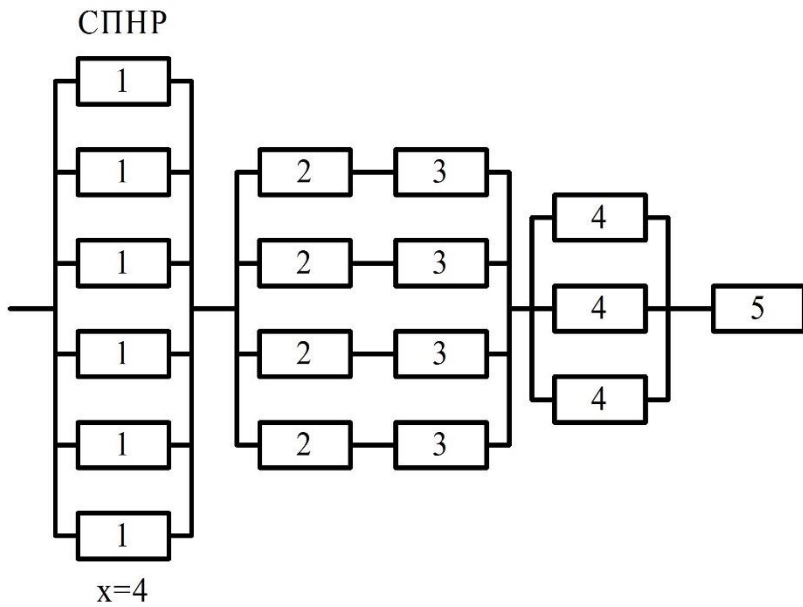
$P_1=0,95$	$T_1=350$ год
$P_2=0,66$	$T_2=170$ год
$P_3=0,91$	$T_3=250$ год
$P_4=0,97$	$T_4=140$ год
$P_5=0,81$	$T_5=180$ год

Вариант 9

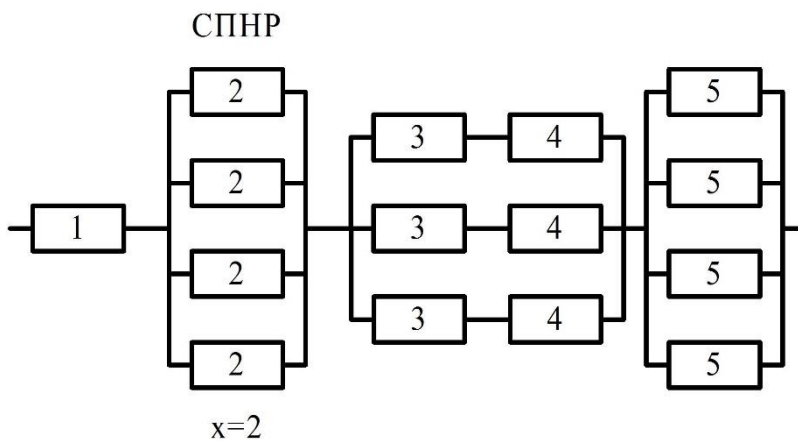
$P_1 = 0,97$	$T_1 = 2400$ год
$P_2 = 0,92$	$T_2 = 1800$ год
$P_3 = 0,81$	$T_3 = 2600$ год
$P_4 = 0,92$	$T_4 = 2800$ год
$P_5 = 0,6$	$T_5 = 1200$ год

Варіант 10

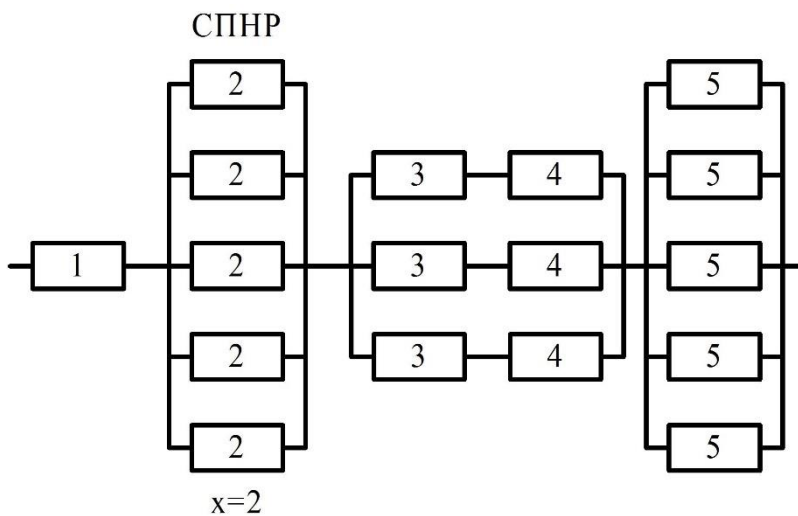
$P_1=0,91$	$T_1=350$ год
$P_2=0,66$	$T_2=140$ год
$P_3=0,86$	$T_3=350$ год
$P_4=0,87$	$T_4=340$ год
$P_5=0,89$	$T_5=290$ год

Варіант 11

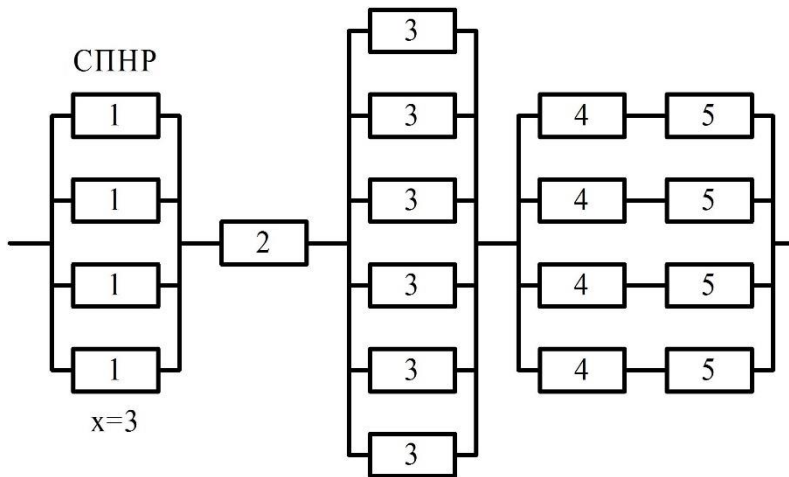
$P_1=0,89$	$T_1=310$ год
$P_2=0,56$	$T_2=110$ год
$P_3=0,76$	$T_3=220$ год
$P_4=0,77$	$T_4=220$ год
$P_5=0,8$	$T_5=130$ год

Варіант 12

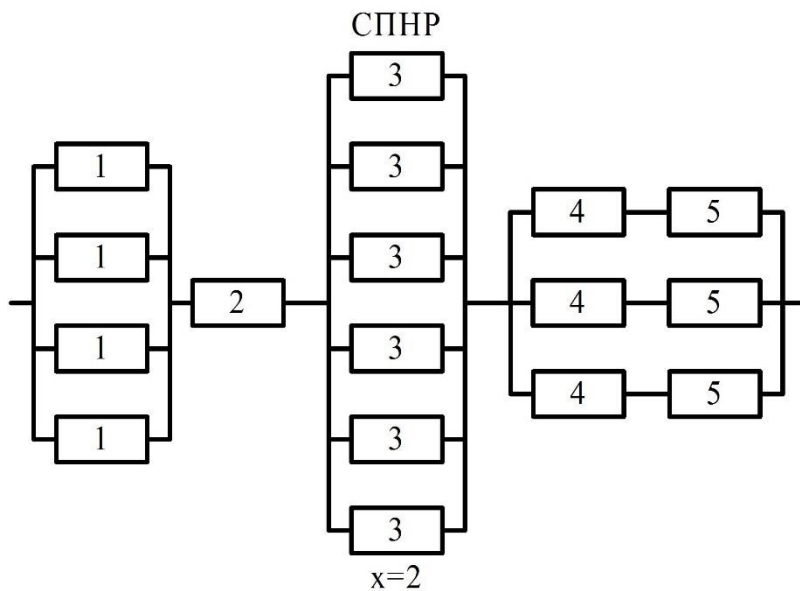
$P_1 = 0,88$	$T_1 = 2100$ год
$P_2 = 0,72$	$T_2 = 1200$ год
$P_3 = 0,61$	$T_3 = 2300$ год
$P_4 = 0,64$	$T_4 = 2400$ год
$P_5 = 0,7$	$T_5 = 1500$ год

Вариант 13

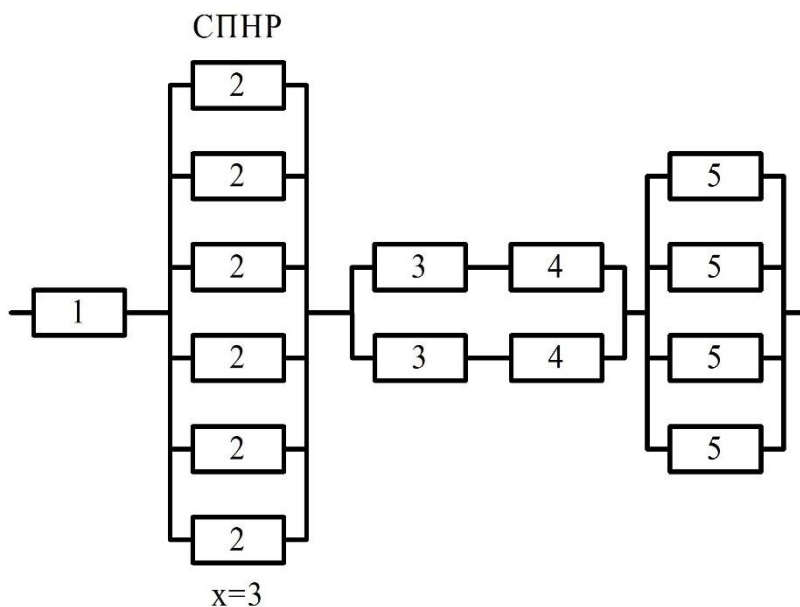

$P_1=0,99$	$T_1=360$ год
$P_2=0,76$	$T_2=180$ год
$P_3=0,96$	$T_3=250$ год
$P_4=0,97$	$T_4=240$ год
$P_5=0,8$	$T_5=190$ год

Вариант 14

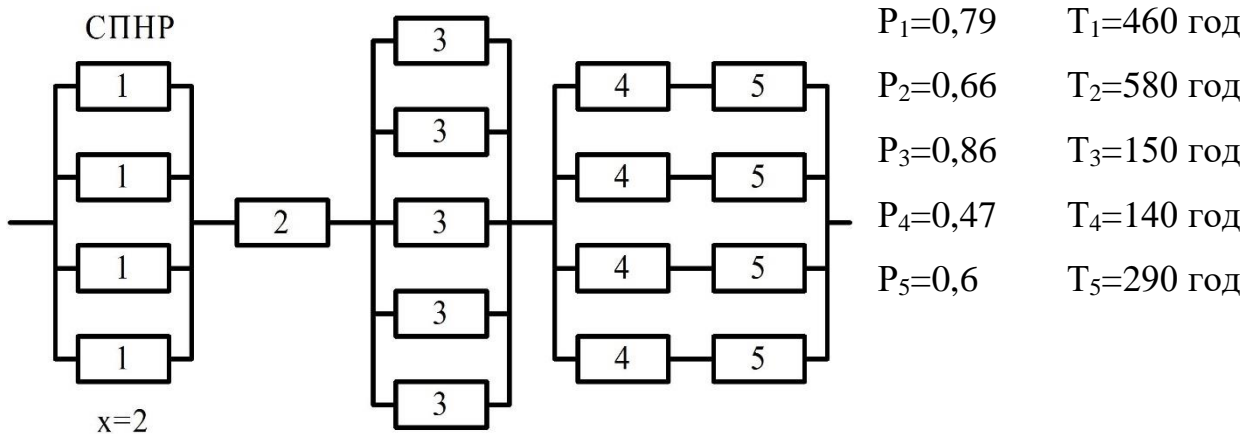
$P_1 = 0,91$	$T_1 = 3500$ год
$P_2 = 0,84$	$T_2 = 2600$ год
$P_3 = 0,95$	$T_3 = 3700$ год
$P_4 = 0,94$	$T_4 = 3400$ год
$P_5 = 0,75$	$T_5 = 2800$ год

Вариант 15

$P_1=0,93$	$T_1=310$ год
$P_2=0,66$	$T_2=190$ год
$P_3=0,56$	$T_3=220$ год
$P_4=0,95$	$T_4=280$ год
$P_5=0,85$	$T_5=130$ год

Варіант 16

4.4 Питання контролю

4.4.1 Питання вхідного контролю:

- Що таке система елементів та де її використовують?
- Що таке система з постійно навантаженим резервом?
- Чим відрізняються система з паралельно сполученими елементами від системи з послідовно сполученими елементами?
- Чим відрізняються система з паралельно сполученими елементами від системи з постійно навантаженим резервом?
- Чим відрізняються система з послідовно сполученими елементами від системи з постійно навантаженим резервом?

4.4.2 Питання вихідного контролю:

- Як розраховується ймовірність безвідмовної роботи та час безвідмовної роботи загальної системи?
- Як розраховується ймовірність безвідмовної роботи та час безвідмовної роботи системи з паралельно сполученими елементами?
- Як розраховується ймовірність безвідмовної роботи та час безвідмовної роботи системи з постійно навантаженим резервом?
- Як розраховується ймовірність безвідмовної роботи та час безвідмовної роботи системи з послідовно сполученими елементами?
- Як розраховується ймовірність відмов роботи системи?

5. Лабораторна робота № 5

Тема: ідентифікація циклів за умовами навантаження.

Мета роботи: навчитися будувати графіки навантаження і визначати всі параметри циклу окремої складової.

5.1 Хід роботи

Розраховуються амплітудні, середні напруги циклу, визначається коефіцієнт асиметрії циклу і будуються графіки зміни напруги для випадків:

$$X.) \sigma_m - \sigma_{min} - \sigma_m - \sigma_{max} - \sigma_m,$$

$$Y.) \sigma_{max} - \sigma_m - \sigma_{min} - \sigma_m - \sigma_{max},$$

$$Z.) \sigma_{min} - \sigma_m - \sigma_{max} - \sigma_m - \sigma_{min};$$

$$V.) \sigma_m - \sigma_{max} - \sigma_m - \sigma_{min} - \sigma_m.$$

Визначається коефіцієнт асиметрії циклу. Відомо, що коефіцієнт асиметрії циклу, це відношення мінімальної напруги σ_{min} циклу до максимального σ_{max} :

$$R = \frac{\sigma_{min}}{\sigma_{max}}. \quad (5.1)$$

Аналіз цього значення R показує, яким являється цикл:

- якщо $-1 < R < 0$, то цикл – асиметричний, знакозмінний;
- якщо $R = 0$, то цикл – цикл віднульовий (пульсуючий);
- якщо $R = 1$, то в циклі статична напруга, що не змінюється у часі та не залежить від кута повороту;
- якщо $0 > R > -1$ – цикл асиметричний знакопостійний;
- якщо $R = -1$, то цикл – цикл симетричний.

Знаходимо середнє значення циклу:

$$\sigma_m = \frac{\sigma_{max} + \sigma_{min}}{2}. \quad (5.2)$$

Визначаємо амплітудну напругу циклу:

$$\sigma_a = \frac{\sigma_{\max} - \sigma_{\min}}{2}. \quad (5.3)$$

Будуємо графік зміни напруги для умови «х», «у», «z» чи «v», де період циклу по умові дорівнює 360° , 180° чи інший, тому як складові періоду слід прийняти кут $\varphi = 90^\circ$, $\varphi = 45^\circ$ чи інший відповідно.

По умові «х» та при періоді циклу 360° : в початковий період часу $\varphi = 0$ напруга рівна σ_m . У наступний період часу $\varphi = 90^\circ$ напруга рівна $\sigma_{\min}$. При куті повороту $\varphi = 180^\circ$, напруга знову рівна σ_m . Куту повороту $\varphi = 270^\circ$ – напруга $\sigma_{\max}$. При повороті на $\varphi = 360^\circ$, напруга повертається у вихідну точку σ_m . З'єднавши отримані крапки, отримаємо графік зміни напруги за один період.

По умові «у» та при періоді циклу 360° : у початковий період часу $\varphi = 0$, напруга рівна $\sigma_{\max}$. У наступний період часу $\varphi = 90^\circ$ напруга рівна σ_m . При куті повороту $\varphi = 180^\circ$ напруга рівна $\sigma_{\min}$. Куту повороту $\varphi = 270^\circ$ – напруга σ_m . При повороті на $\varphi = 360^\circ$, напруга повертається у вихідну точку $\sigma_{\max}$. З'єднавши отримані крапки, отримаємо графік зміни напруги за один період.

По умові «z» та при періоді циклу 180° : у початковий період часу $\varphi = 0$, напруга рівна $\sigma_{\min}$. При куті повороту $\varphi = 45^\circ$ напругу приймає середнє значення σ_m . У наступний період часу $\varphi = 90^\circ$ напруга рівна $\sigma_{\max}$. При куті повороту $\varphi = 135^\circ$ напруга знову рівна σ_m . Куту повороту $\varphi = 180^\circ$ напруга рівна $\sigma_{\min}$. З'єднавши отримані крапки, отримаємо графік зміни напруги за один період. Кут повороту 360° відповідає двом періодам змін напруги.

Подібно попереднім умовам, таким як «х», «у» та «z» будується графік зміни напруги «v».

5.2 Приклад

5.2.1 Вихідні дані прикладу

Вихідні дані прикладу приведені в кожному конкретному фрагменті.

5.2.2 Приклад виконання Фрагмент № 1

Максимальна напруга циклу $\sigma_{max} = 140$ МПа, мінімальна напруга циклу $\sigma_{min} = -60$ МПа, період циклу $\varphi = 360^\circ$.

Розрахувати амплітудні, середні напруги циклу, визначити коефіцієнт асиметрії циклу і побудувати графіки зміни напруги для випадків:

а) $\sigma_m - \sigma_{min} - \sigma_m - \sigma_{max} - \sigma_m$;

б) $\sigma_{max} - \sigma_m - \sigma_{min} - \sigma_m - \sigma_{max}$.

Середнє значення напруги циклу σ_m , розраховуємо за формулою (5.2):

$$\sigma_m = \frac{140 + (-60)}{2} = 40 \text{ МПа.}$$

Амплітудне значення напруги циклу σ_a , розраховуємо за формулою (5.3):

$$\sigma_a = \frac{140 - (-60)}{2} = 100 \text{ МПа.}$$

Коефіцієнт асиметрії циклу R , розраховуємо за формулою (5.1):

$$R = \frac{-60}{140} = -0,43.$$

Аналіз цього значення показує, що цикл асиметричний, знаковмінний.

Побудуємо графік зміни напруги для умови «а»: період циклу по умові дорівнює 360° , тому як складові періоду слід прийняти кут $\varphi = 90^\circ$.

По умові «а» в початковий період часу $\varphi = 0^\circ$ напруга рівна σ_m . У наступний період часу $\varphi = 90^\circ$ напруга рівна σ_{min} . При куті повороту $\varphi = 180^\circ$, напруга знову рівна σ_m . Куту повороту $\varphi = 270^\circ$ – напруга σ_{max} . При повороті на $\varphi = 360^\circ$, напруга повертається у вихідну точку σ_m . З'єднавши отримані крапки, отримаємо графік зміни напруги за один період (Рисунок 5.1).

По умові «б»: у початковий період часу $\varphi = 0^\circ$, напруга рівна σ_{max} . У наступний період часу $\varphi = 90^\circ$ напруга рівна σ_m . При куті повороту $\varphi = 180^\circ$ напруга рівна σ_{min} . Куту повороту $\varphi = 270^\circ$ відповідає напруга σ_m . При

повороті на $\varphi = 360^\circ$, напруга повертається у вихідну точку σ_{max} . З'єднавши отримані крапки, отримаємо графік зміни напруги за один період (Рисунок 5.1).

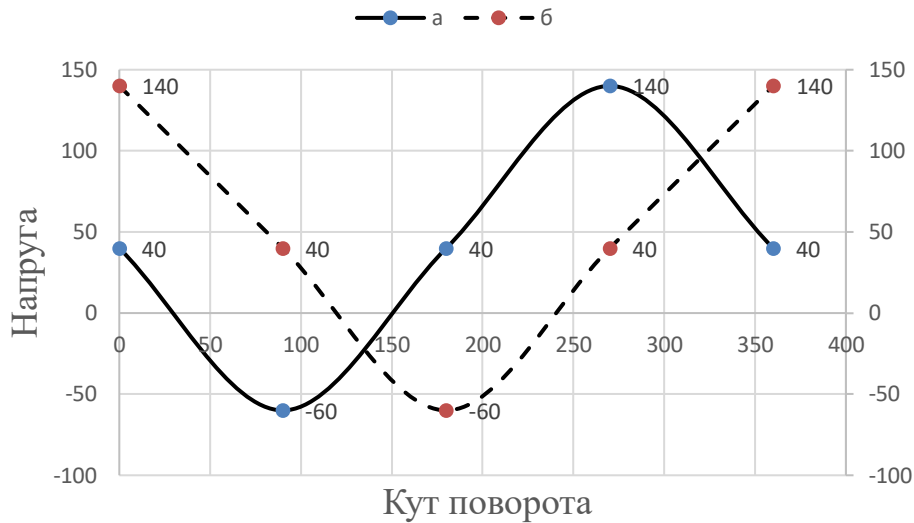

Рисунок 5.1 – Приклад графіка зміни напруги

5.2.3 Приклад виконання Фрагмент №2

Кут повороту $\varphi = 180^\circ$, $\sigma_m = \sigma_a = 140$ МПа. Напруги змінюються: $\sigma_{min} = \sigma_m = \sigma_{max} = \sigma_m = \sigma_{min}$.

Ідентифікуємо цикл напруги, визначити максимальну і мінімальну напругу циклу, а також коефіцієнт асиметрії.

Максимальну напругу циклу σ_{max} , розраховуємо за формулою (5.4):

$$\sigma_{max} = 140 + 140 = 280 \text{ МПа.}$$

Мінімальну напругу циклу σ_{min} , розраховуємо за формулою (5.5):

$$\sigma_{min} = 140 - 140 = 0 \text{ МПа.}$$

Коефіцієнт асиметрії циклу R , розраховуємо за формулою (5.1):

$$R = \frac{0}{280} = 0.$$

Аналіз значення і коефіцієнта асиметрії циклу показує, що цикл віднульовий (пульсуючий).

Побудуємо графік змін напруги за половину повного звороту валу ($\varphi = 180^\circ$). За одиницю виміру кута повороту приймаємо $\varphi = 45^\circ$.

У початковий період часу $\varphi = 0^\circ$, напруга рівна σ_{min} . У наступний період часу $\varphi = 45^\circ$ напруга рівна σ_m . При куті повороту $\varphi = 90^\circ$ напруга рівна σ_{max} . Куту повороту $\varphi = 135^\circ$ відповідає напруга σ_m . При повороті на $\varphi = 180^\circ$, напруга повертається у вихідну точку σ_{min} . З'єднавши отримані крапки, отримаємо графік зміни напруги за 1 період (Рисунок 5.2). Кут повороту 360° відповідає двом періодам змін напруги.

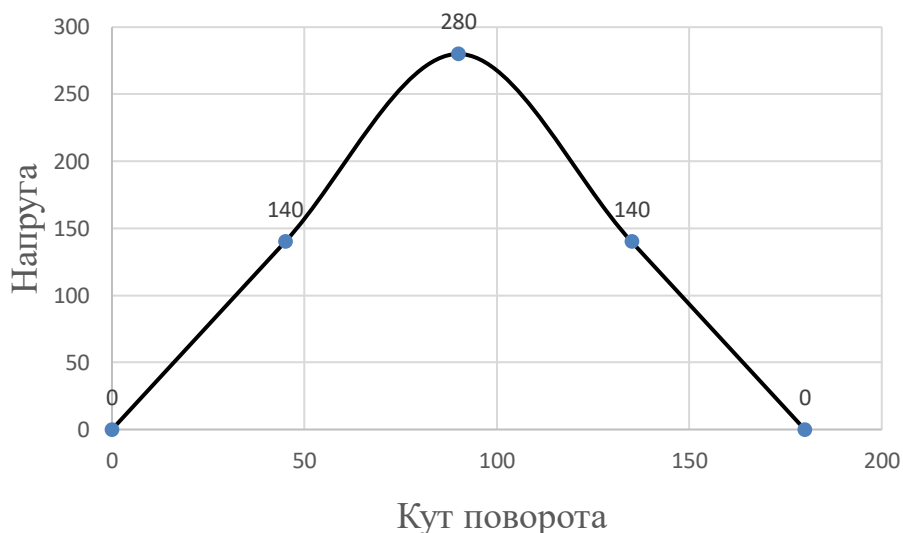

Рисунок 5.2 – Приклад графіка зміни напруги

5.2.4 Приклад виконання Фрагмент №3

Дослідити цикл зміни напруги, якщо відомо: амплітудне значення напруги $\sigma_a = 0$ МПа; середнє значення напруги $\sigma_m = 350$ МПа. За результатами дослідів побудувати графік зміни значень напруги при куті повороту $\varphi = 45^\circ$.

Максимальну напругу циклу σ_{max} , розрахував за формулою (5.4):

$$\sigma_{max} = 350 + 0 = 350 \text{ МПа.}$$

Мінімальну напругу циклу σ_{min} , МПа, розрахував за формулою (5.5):

$$\sigma_{min} = 350 - 0 = 350 \text{ МПа.}$$

Коефіцієнт асиметрії циклу R , розрахував за формулою (5.1):

$$R = \frac{350}{350} = 1.$$

Такому коефіцієнту асиметрії відповідає статична напруга, що не змінюється у часі та не залежить від кута повороту. Будуємо графік (Рисунок 5.3).

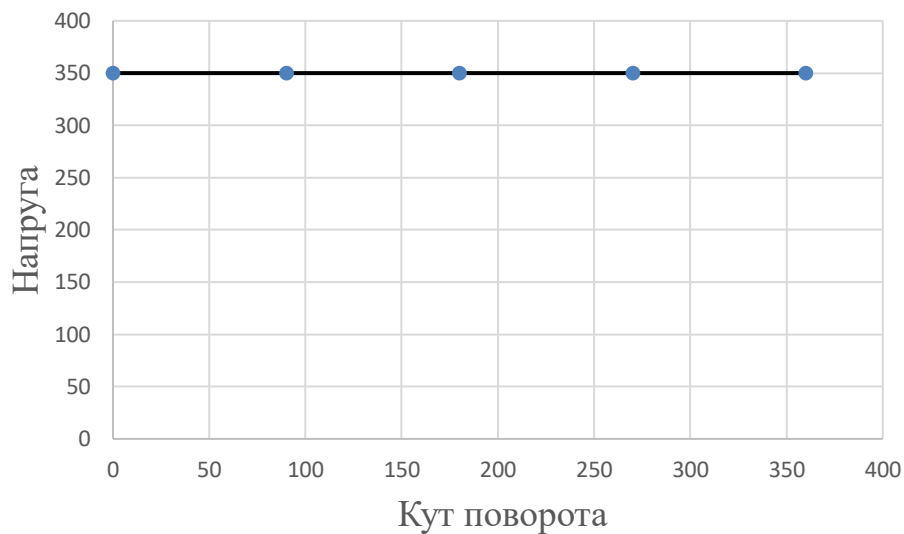

Рисунок 5.3 – Приклад графіка зміни напруги

5.2.5 Приклад виконання Фрагмент №4

Дослідити цикл зміни напруги, якщо відомо: амплітудне значення напруги $\sigma_a = 40$ МПа; середнє значення напруги $\sigma_m = 120$ МПа. Напруги змінюються: $\sigma_{min} - \sigma_m - \sigma_{max} - \sigma_m - \sigma_{min}$. За кут повороту $\varphi = 360^\circ$, побудувати графік зміни.

Максимальну напругу циклу σ_{max} , МПа, розраховуємо за формулою (5.4),

$$\sigma_{max} = 120 + 40 = 160 \text{ МПа.}$$

Мінімальну напругу циклу σ_{min} , розраховуємо за формулою (5.5):

$$\sigma_{min} = 120 - 40 = 80 \text{ МПа.}$$

Коефіцієнт асиметрії циклу R , розраховуємо за формулою (5.1):

$$R = \frac{80}{160} = 0,5.$$

Значення коефіцієнта вказує на асиметричний знакопостійний цикл. Будуємо графік (Рисунок 5.4).

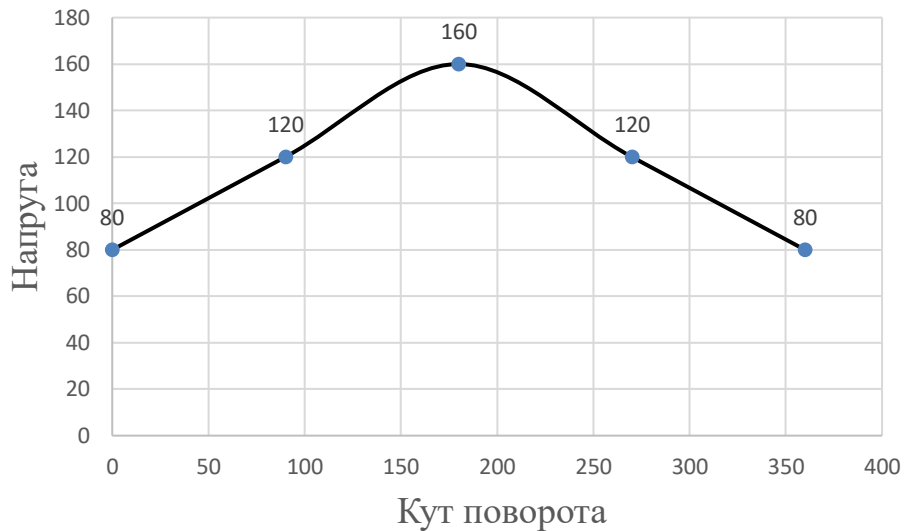

Рисунок 5.4 – Приклад графіка зміни напруги

5.2.6 Приклад виконання Фрагмент №5

Проаналізувати циклічну напругу, побудуємо графік його зміни за кут $\varphi = 360^\circ$, відомо що: амплітудне значення напруги $\sigma_a = 180$ МПа; коефіцієнт асиметрії циклу $R = -1$.

Значення R говорить про те, що досліджуваний цикл напруги симетричний.

Для такого циклу середнє значення напруги $\sigma_m = 0$ МПа, максимальна напруга циклу $\sigma_{max} = \sigma_a = 180$ МПа, мінімальна напруга циклу $\sigma_{min} = -\sigma_{max} = -180$ МПа.

Побудуємо графік змін (Рисунок 5.4) у якого:

а) $\sigma_{min} - \sigma_m - \sigma_{max} - \sigma_m - \sigma_{min}$;

б) $\sigma_m - \sigma_{max} - \sigma_m - \sigma_{min} - \sigma_m$.

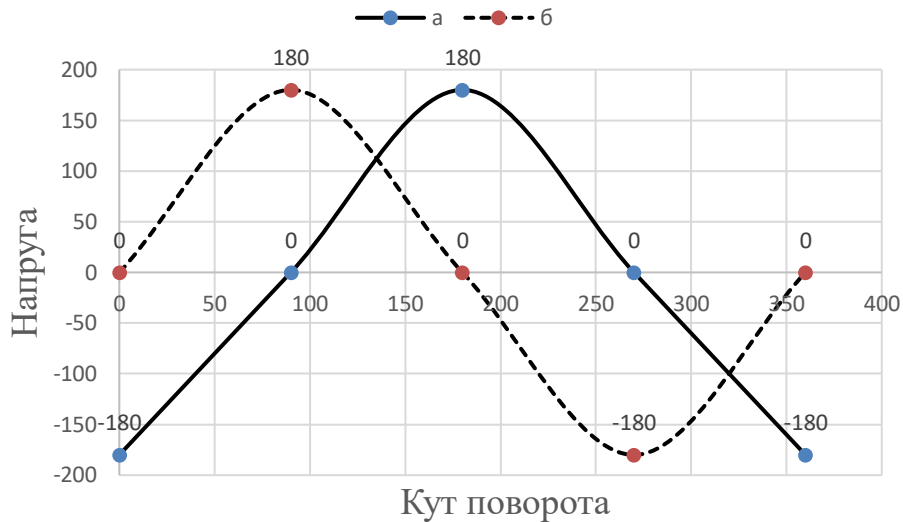

Рисунок 5.5 – Приклад графіка зміни напруги

5.2.7 Приклад висновків

В процесі роботи ознайомились з різними графіками зміни напруги в умовах стаціонарного навантаження, та набули навички в ідентифікації циклів навантаження.

5.3 Вихідні дані

Вихідні дані приведені в кожному конкретному фрагменті.

5.3.1 Фрагмент № 1:

Побудувати графік змін у якого:

а) $\sigma_m - \sigma_{min} - \sigma_m - \sigma_{max} - \sigma_m$;

б) $\sigma_{max} - \sigma_m - \sigma_{min} - \sigma_m - \sigma_{max}$.

Варіант 1

$\sigma_{max} = 125$ МПа;

$\sigma_{min} = -80$ МПа;

період циклу: $\varphi = 360^\circ$.

Варіант 3

$\sigma_{max} = 80$ МПа;

$\sigma_{min} = -160$ МПа;

період циклу: $\varphi = 360^\circ$.

Варіант 2

$\sigma_{max} = 140$ МПа;

$\sigma_{min} = -60$ МПа;

період циклу: $\varphi = 360^\circ$.

Варіант 4

$\sigma_{max} = 180$ МПа;

$\sigma_{min} = -120$ МПа;

період циклу: $\varphi = 360^\circ$.

Варіант 5

$\sigma_{max} = 210 \text{ МПа};$

$\sigma_{min} = -20 \text{ МПа};$

період циклу: $\varphi = 360^\circ$.

Варіант 7

$\sigma_{max} = 145 \text{ МПа};$

$\sigma_{min} = -65 \text{ МПа};$

період циклу: $\varphi = 360^\circ$.

Варіант 9

$\sigma_{max} = 170 \text{ МПа};$

$\sigma_{min} = -110 \text{ МПа};$

період циклу: $\varphi = 360^\circ$.

Варіант 11

$\sigma_{max} = 175 \text{ МПа};$

$\sigma_{min} = -100 \text{ МПа};$

період циклу: $\varphi = 360^\circ$.

Варіант 13

$\sigma_{max} = 90 \text{ МПа};$

$\sigma_{min} = -130 \text{ МПа};$

період циклу: $\varphi = 360^\circ$.

Варіант 15

$\sigma_{max} = 250 \text{ МПа};$

$\sigma_{min} = -20 \text{ МПа};$

період циклу: $\varphi = 360^\circ$.

5.3.2 Фрагмент № 2:

Побудувати графік змін у якого напруги змінюються: $\sigma_{min} - \sigma_m - \sigma_{max} -$

$\sigma_m - \sigma_{min}$.

Варіант 1

$\sigma_m = \sigma_a = 100 \text{ МПа};$

Варіант 6

$\sigma_{max} = 135 \text{ МПа};$

$\sigma_{min} = -90 \text{ МПа};$

період циклу: $\varphi = 360^\circ$.

Варіант 8

$\sigma_{max} = 70 \text{ МПа};$

$\sigma_{min} = -150 \text{ МПа};$

період циклу: $\varphi = 360^\circ$.

Варіант 10

$\sigma_{max} = 220 \text{ МПа};$

$\sigma_{min} = -10 \text{ МПа};$

період циклу: $\varphi = 360^\circ$.

Варіант 12

$\sigma_{max} = 245 \text{ МПа};$

$\sigma_{min} = -165 \text{ МПа};$

період циклу: $\varphi = 360^\circ$.

Варіант 14

$\sigma_{max} = 175 \text{ МПа};$

$\sigma_{min} = -105 \text{ МПа};$

період циклу: $\varphi = 360^\circ$.

Варіант 16

$\sigma_{max} = 195 \text{ МПа};$

$\sigma_{min} = -95 \text{ МПа};$

період циклу: $\varphi = 360^\circ$.

Варіант 2

$\sigma_m = \sigma_a = 140 \text{ МПа};$

період циклу: $\varphi = 180^\circ$.

Варіант 3

$$\sigma_m = \sigma_a = 160 \text{ МПа};$$

період циклу: $\varphi = 180^\circ$.

Варіант 5

$$\sigma_m = \sigma_a = 90 \text{ МПа};$$

період циклу: $\varphi = 180^\circ$.

Варіант 7

$$\sigma_m = \sigma_a = 95 \text{ МПа};$$

період циклу: $\varphi = 180^\circ$.

Варіант 9

$$\sigma_m = \sigma_a = 110 \text{ МПа};$$

період циклу: $\varphi = 180^\circ$.

Варіант 11

$$\sigma_m = \sigma_a = 75 \text{ МПа};$$

період циклу: $\varphi = 180^\circ$.

Варіант 13

$$\sigma_m = \sigma_a = 200 \text{ МПа};$$

період циклу: $\varphi = 180^\circ$.

Варіант 15

$$\sigma_m = \sigma_a = 1000 \text{ МПа};$$

період циклу: $\varphi = 180^\circ$.

5.3.3 Фрагмент № 3:

Побудувати графік.

Варіант 1

$$\sigma_a = 0 \text{ МПа};$$

$$\sigma_m = 300 \text{ МПа};$$

період циклу: $\varphi = 360^\circ$.

період циклу: $\varphi = 180^\circ$.

Варіант 4

$$\sigma_m = \sigma_a = 120 \text{ МПа};$$

період циклу: $\varphi = 180^\circ$.

Варіант 6

$$\sigma_m = \sigma_a = 80 \text{ МПа};$$

період циклу: $\varphi = 180^\circ$.

Варіант 8

$$\sigma_m = \sigma_a = 75 \text{ МПа};$$

період циклу: $\varphi = 180^\circ$.

Варіант 10

$$\sigma_m = \sigma_a = 150 \text{ МПа};$$

період циклу: $\varphi = 180^\circ$.

Варіант 12

$$\sigma_m = \sigma_a = 105 \text{ МПа};$$

період циклу: $\varphi = 180^\circ$.

Варіант 14

$$\sigma_m = \sigma_a = 115 \text{ МПа};$$

період циклу: $\varphi = 180^\circ$.

Варіант 16

$$\sigma_m = \sigma_a = 125 \text{ МПа};$$

період циклу: $\varphi = 180^\circ$.

Варіант 2

$$\sigma_a = 0 \text{ МПа};$$

$$\sigma_m = 350 \text{ МПа};$$

період циклу: $\varphi = 360^\circ$.

Варіант 3

$$\sigma_a = 0 \text{ МПа};$$

$$\sigma_m = 400 \text{ МПа};$$

період циклу: $\varphi = 360^\circ$.

Варіант 5

$$\sigma_a = 0 \text{ МПа};$$

$$\sigma_m = 410 \text{ МПа};$$

період циклу: $\varphi = 360^\circ$.

Варіант 7

$$\sigma_a = 0 \text{ МПа};$$

$$\sigma_m = 330 \text{ МПа};$$

період циклу: $\varphi = 360^\circ$.

Варіант 9

$$\sigma_a = 0 \text{ МПа};$$

$$\sigma_m = 410 \text{ МПа};$$

період циклу: $\varphi = 360^\circ$.

Варіант 11

$$\sigma_a = 0 \text{ МПа};$$

$$\sigma_m = 480 \text{ МПа};$$

період циклу: $\varphi = 360^\circ$.

Варіант 13

$$\sigma_a = 0 \text{ МПа};$$

$$\sigma_m = 200 \text{ МПа};$$

період циклу: $\varphi = 360^\circ$.

Варіант 15

$$\sigma_a = 0 \text{ МПа};$$

$$\sigma_m = 520 \text{ МПа};$$

Варіант 4

$$\sigma_a = 0 \text{ МПа};$$

$$\sigma_m = 320 \text{ МПа};$$

період циклу: $\varphi = 360^\circ$.

Варіант 6

$$\sigma_a = 0 \text{ МПа};$$

$$\sigma_m = 320 \text{ МПа};$$

період циклу: $\varphi = 360^\circ$.

Варіант 8

$$\sigma_a = 0 \text{ МПа};$$

$$\sigma_m = 390 \text{ МПа};$$

період циклу: $\varphi = 360^\circ$.

Варіант 10

$$\sigma_a = 0 \text{ МПа};$$

$$\sigma_m = 305 \text{ МПа};$$

період циклу: $\varphi = 360^\circ$.

Варіант 12

$$\sigma_a = 0 \text{ МПа};$$

$$\sigma_m = 440 \text{ МПа};$$

період циклу: $\varphi = 360^\circ$.

Варіант 14

$$\sigma_a = 0 \text{ МПа};$$

$$\sigma_m = 250 \text{ МПа};$$

період циклу: $\varphi = 360^\circ$.

Варіант 16

$$\sigma_a = 0 \text{ МПа};$$

$$\sigma_m = 500 \text{ МПа};$$

період циклу: $\varphi = 360^\circ$.

період циклу: $\varphi = 360^\circ$.

5.3.4 Фрагмент № 4:

Побудувати графік змін у якого напруги змінюються: $\sigma_{min} - \sigma_m - \sigma_{max} -$

$\sigma_m - \sigma_{min}$.

Варіант 1

$\sigma_m = 120$ МПа;

$\sigma_a = 40$ МПа;

період циклу: $\varphi = 360^\circ$.

Варіант 3

$\sigma_m = 150$ МПа;

$\sigma_a = 40$ МПа;

період циклу: $\varphi = 360^\circ$.

Варіант 5

$\sigma_m = 200$ МПа;

$\sigma_a = 30$ МПа;

період циклу: $\varphi = 360^\circ$.

Варіант 7

$\sigma_m = 210$ МПа;

$\sigma_a = 30$ МПа;

період циклу: $\varphi = 360^\circ$.

Варіант 9

$\sigma_m = 100$ МПа;

$\sigma_a = 10$ МПа;

період циклу: $\varphi = 360^\circ$.

Варіант 11

$\sigma_m = 170$ МПа;

$\sigma_a = 100$ МПа;

Варіант 2

$\sigma_m = 120$ МПа;

$\sigma_a = 40$ МПа;

період циклу: $\varphi = 180^\circ$.

Варіант 4

$\sigma_m = 120$ МПа;

$\sigma_a = 60$ МПа;

період циклу: $\varphi = 180^\circ$.

Варіант 6

$\sigma_m = 200$ МПа;

$\sigma_a = 30$ МПа;

період циклу: $\varphi = 180^\circ$.

Варіант 8

$\sigma_m = 210$ МПа;

$\sigma_a = 30$ МПа;

період циклу: $\varphi = 180^\circ$.

Варіант 10

$\sigma_m = 100$ МПа;

$\sigma_a = 10$ МПа;

період циклу: $\varphi = 180^\circ$.

Варіант 12

$\sigma_m = 170$ МПа;

$\sigma_a = 100$ МПа;

період циклу: $\varphi = 360^\circ$.

Варіант 13

$$\sigma_m = 155 \text{ МПа};$$

$$\sigma_a = 55 \text{ МПа};$$

період циклу: $\varphi = 360^\circ$.

Варіант 15

$$\sigma_m = 135 \text{ МПа};$$

$$\sigma_a = 35 \text{ МПа};$$

період циклу: $\varphi = 360^\circ$.

5.3.5 Фрагмент № 5:

Побудувати графік змін у якого:

а) $\sigma_{min} - \sigma_m - \sigma_{max} - \sigma_m - \sigma_{min}$;

б) $\sigma_m - \sigma_{max} - \sigma_m - \sigma_{min} - \sigma_m$.

Варіант 1

$$\sigma_a = 180 \text{ МПа};$$

$$R = -1;$$

період циклу: $\varphi = 360^\circ$.

Варіант 3

$$\sigma_a = 280 \text{ МПа};$$

$$R = -1;$$

період циклу: $\varphi = 360^\circ$.

Варіант 5

$$\sigma_a = 120 \text{ МПа};$$

$$R = -1;$$

період циклу: $\varphi = 360^\circ$.

Варіант 7

$$\sigma_a = 220 \text{ МПа};$$

$$R = -1;$$

період циклу: $\varphi = 180^\circ$.

Варіант 14

$$\sigma_m = 155 \text{ МПа};$$

$$\sigma_a = 55 \text{ МПа};$$

період циклу: $\varphi = 180^\circ$.

Варіант 16

$$\sigma_m = 135 \text{ МПа};$$

$$\sigma_a = 35 \text{ МПа};$$

період циклу: $\varphi = 180^\circ$.

Варіант 2

$$\sigma_a = 170 \text{ МПа};$$

$$R = -1;$$

період циклу: $\varphi = 180^\circ$.

Варіант 4

$$\sigma_a = 280 \text{ МПа};$$

$$R = -1;$$

період циклу: $\varphi = 180^\circ$.

Варіант 6

$$\sigma_a = 120 \text{ МПа};$$

$$R = -1;$$

період циклу: $\varphi = 180^\circ$.

Варіант 8

$$\sigma_a = 220 \text{ МПа};$$

$$R = -1;$$

період циклу: $\varphi = 360^\circ$.

Варіант 9

$\sigma_a = 100$ МПа;

$R = -1$;

період циклу: $\varphi = 360^\circ$.

Варіант 11

$\sigma_a = 200$ МПа;

$R = -1$;

період циклу: $\varphi = 360^\circ$.

Варіант 13

$\sigma_a = 155$ МПа;

$R = -1$.

період циклу: $\varphi = 360^\circ$.

Варіант 15

$\sigma_a = 135$ МПа;

$R = -1$;

період циклу: $\varphi = 360^\circ$.

період циклу: $\varphi = 180^\circ$.

Варіант 10

$\sigma_a = 100$ МПа;

$R = -1$;

період циклу: $\varphi = 180^\circ$.

Варіант 12

$\sigma_a = 200$ МПа;

$R = -1$;

період циклу: $\varphi = 180^\circ$.

Варіант 14

$\sigma_a = 155$ МПа;

$R = -1$.

період циклу: $\varphi = 180^\circ$.

Варіант 16

$\sigma_a = 135$ МПа;

$R = -1$;

період циклу: $\varphi = 180^\circ$.

5.4 Питання контролю

5.4.1 Питання вхідного контролю:

- Що таке циклічне навантаження?
- Розкрийте фізичний сенс позитивного та негативного напруження?
- Що таке амплітудна напруга циклу?
- Що таке середня напруга циклу?
- Що таке максимальна та мінімальна напруга циклу?

5.4.2 Питання вихідного контролю:

- Що таке жорстке навантаження?
- Що таке м'яке навантаження?
- Як обчислити амплітудну та середню напруги циклу?

- d. Як маючи максимальну та мінімальну напруги циклу обчислити коефіцієнт асиметрії циклу?
- e. Чим відрізняються асиметричний знакопостійний цикл навантаження від пульсуючого?